

Jiný kraj, jiný ... kraj

Morava si asi jako jediná z historických zemí někdejšího Českého království uchovala folklor v živé podobě na většině svého území. Ze všech národopisných oblastí pak nejvýrazněji vystupují do popředí Slovácko, Haná a Valašsko. Velký vliv na udržování folklorních specifik v těchto regionech mají desítky festivalů (viz str. 14–16), které často navázaly na tradice, přejímané z generace na generaci.

Slovácko se rozkládá v úrodné nížině obklopené ze tří stran horami, Chřiby na severu, Pavlovskými vrchy na jihozápadě a Bílými Karpaty na východě. Mnoho zvyků se zde udrželo dodnes, nejen místní tradice, jako jízdy králů, hody s právem, vinobraní, zarážání nebo otevírání hory, ale také lidové Vánoce či Velikonoce. Vesničky tvoří bílé jednopodlažní domky s modrými podezdívkami a malovanými lidovými ornamenty. Místní mužské i ženské kroje (obr. 1) jsou štědře vyšívané mnoha barvami a složitými vzory, liší se především oblibou vysokých černých bot a ženské kroje kratšími bohatými suknicemi po kolena.

Haná leží v srdci střední Moravy a patří mezi nejvýraznější národopisné oblasti České republiky. Své místo zde dodnes mají četné lidové zvyky, slavnosti, tance, písně a také pestré kroje (obr. 2). Ty do dnešní doby uchovávají národopisné soubory ve známých centrech folkloru (Rymice, Chropyně, Tlumačov, Střelice, Němčice nad Hanou, Prostějov, Náměšť na Hané, Doloplazy, Kojetín, Kostelec na Hané, Velká Bystřice a mnoho dalších). Obyvatelé Hané prosluli svou srdečností, pohostinností, bodrostí, a zejména osobitými nářečím, která patří mezi nejtypičtější znaky střední Moravy a původně se lišila doslova od vesnice k vesnici.

Valašsko je vymezeno především Moravskoslezskými Beskydy a Vsetinskými vrchy. Kolonizovali je až ve 13. a 14. století Valaši, pasteveci ovcí z Rumunska. Jejich kultura se prolнула se způsobem života a zvyklostmi původního obyvatelstva zdejších údolí. Valašské osídlení charakterizují roztroušené horské usedlosti s dřevěnými stavbami a kostelíky. Roubené domy mají jizbu s pecí a ohništěm. V průběhu staletí se k tradičním činnostem, jako je salašnictví, pěstování odolných plodin a ovocnářství, přidružilo například plátenictví a vyšívání. Již dlouhou tradici má pálení slivovice a borovičky. K valašské kultuře neodmyslitelně patří muzika s písněmi doprovázenými cimbálem, houslemi či pišťalami. Na rozdíl od jiných oblastí Moravy si Valaši nemohli dovést bohatý kraj. Pestřejší se strojili jen zámožnější obyvatelé Valaška – Országové (obr. 3). Tradiční valašské rubáše (košile) zdobí většinou jen jemná výšivka (obr. 4). Největší proslulosti dosáhla na Rožnovnovsku. Rozvoj bílé výšivky souvisel s výrobou jemného bílého plátna, na které se bílou nití vyšívaly ozdobné prvky krajů. Tato technika pracuje s bohatou škálou stehů, jež mají schopnost vytvářet různé odstíny bílé. Hlavním námětem jsou různě řešené složité kompozice kytic. K největší výšivce tohoto typu patří oltářní plachta pro kostel v rožnovském

muzeu. V minulosti byly bílé výšivky žádané i ve Vídni nebo Pešti. Na tradici rožnovské bílé výšivky navazuje zuberská výšivka; odlišuje ji pravidelný ornament.

Jedním z prastarých lidových zvyků (nejen na Moravě) je vynášení Mařeny (obr. 5) jako symbolické rozloučení se zimou. Stylizovaná postava je inspirována slovanskou bohyní zimy, smrtí a zla Moranou a vyrábí se ze slámy nebo sena a obléká do ženských šatů. Ke zdobení se používají například náhrdelníky z vyfouknutých vajec. Dívky nesou figurínu na dřevěné tyči za zpěvu a recitace celou vesnicí, aby ji nakonec vhodily do vody, popřípadě i spálily. Chlapci nosí obdobnou postavu Smrtáka (Mařáka). Průvod se koná na Smrtnou neděli (předposlední neděle před velikonoční).

Také stavění máje (obr. 6) je známým zvykem s kořeny sahajícími až do 16. století. Obvykle se strom (nejčastěji smrk, bříza) zbaví, až na vrcholovou část, větví a kůry a 30. dubna se zarazí do země. Vršek (májka) se zdobí barevnými pentlemi a věncem. Májku je třeba uhlídat před mládeží z okolních vesnic. Z venkova se stavění máje později dostalo i do měst.

Miloš Turek,
Kartografie PRAHA, a. s.,
turek@kartografie.cz

1 Stárek se stárkou s právem z obce Vážany, 2 Pár v kroměřížském kroji, 3 Országovský kraj z Nového Hrozenkova, 4 Vyšíváčky na Rožnovských slavnostech, 5 Vynášení Mařeny ve Veletínách, 6 Stavění máje. Foto L. Baran

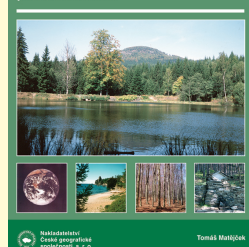
Učební text k průřezovému tématu Environmentální výchova podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Ekologická a environmentální výchova

Titul je zaměřen na aktuální problémy současného světa. Problémy životního prostředí patří v současné době k těm nejaktuálnějším. Hlavním smyslem environmentální výchovy je pochopení složitých a vzájemně provázaných vztahů mezi přírodou a lidskou společností a především probuzení zájmu o okolní prostředí.

Ekologická a environmentální výchova

Učební text k průřezovému tématu Environmentální výchova podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Objednávky a informace:
Nakladatelství
České geografické společnosti, s. r. o.,
Ostrovní 30, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 933 996,
e-mail: ncegs@ncegs.cz
www.ncegs.cz

Hcete s námi cestovat po celém světě?
To se vám podaří, když si předplatíte týdeník
Naše rodina. V každém čísle najdete **cestopis**,
který vás přenesení do cizích krajín.

Objednávám předplatné týdeníku Naše rodina

Jméno a příjmení / firma:

Adresa:

PSČ: Telefon / e-mail:

čtvrtletní 312 Kč (s dvojčíslem 300 Kč) ☐ pololetní 612 Kč ☐

roční 1224 Kč ☐ Datum: Podpis:

Adresa redakce: **Naše rodina, Ostrovní 30, 110 00 Praha 1**